

VERBA VOLANT, WEBi SCRIPTA MANENT

ELENA UNGUREANU*

În economia cunoașterii, textul digital reprezintă expresia cea mai elocventă a comunicării online. Mileniul III a început în forță, cu reevaluarea textului tipărit, dotându-l cu capacități și virtuți pe care nu le-a cunoscut anterior: conectarea directă, nemijlocită și instantanee cu alte texte, posibilitatea de multiplicare, editare, ștergere, traducere, design, arhivare, versionare etc. Textul/discursul online este un macrosemn al comunicării mediate de tehnologia informației și a comunicării (TIC), a cărui analiză constituie preocuparea de câteva decenii a importante școli și proiecte de cercetare din lumea întreagă. Internetul oferă un material puțin spus voluminos în acest scop: el prezintă un șantier imens, în al cărui spațiu infinit germinează creativitatea utilizatorilor. Cultura online (numită și *soft-cultură*) este noul mediu de viață a limbajului, a textelor, dezvoltându-se în ritmuri mult mai rapide decât reușește știința să le interpreteze.

În opinia specialiștilor, maniera în care lingviștii vor efectua investigații se va schimba dramatic (dacă nu s-a schimbat deja pentru unii) și, cu cât mai mult datele lingviștilor vor lua calea webului, cu atât mai importante schimbări se vor produce (Lewis 2013: 6). Întrucât cercetătorii vor (inter)opera cu datele a zeci de limbi, obiectul principal de studiu al lingvisticii textului (Coșeriu 2013) va suporta și el modificări radicale în abordare. Viitorul este, indiscutabil, al tehnologiilor: știința viitorului (filologia inclusiv) va fi una electronică. Numeroși termeni din domeniul comunicării online prezintă un interes deosebit pentru cercetarea interdisciplinară: *webtext*, *wordtext*, *chat-text*, *sms-text*, *copytext*, *wikitext*, *digitext*, dar mai ales *hypertext*. Caracteristica lor dominantă este *virtualitatea*, acestea și alte tipuri alcătuind ceea ce numim *textualitate virtuală*, care se manifestă exclusiv pe suport electronic și se distinge prin caracteristici „tehnologizate”.

Hypertextul (HTML – HyperText Markup Language) este, întâi de toate, limbajul de marcare utilizat pentru crearea paginilor web ce pot fi afișate într-un browser (sau navigator). WWW-ul a apărut la sfârșitul anilor '80, când cercetătorii

---

* Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1, Republica Moldova.

de la CERN (Organizația Europeană pentru Cercetare Nucleară – European Organization for Nuclear Research) au creat o rețea care să le permită accesul mai facil la documentele produse în laboratoarele lor. În 1990, Tim Berners-Lee (creatorul webului) a introdus un browser doar pentru texte și a dezvoltat HTML, în 1991 au fost implementate primele aplicații web la CERN, iar în 1992 a fost introdus webul în comunitatea Internet – așa a început revoluția. Diferența dintre www și celelalte componente ale Internetului este tocmai hypertextul. Toate documentele (textele și celelalte aplicații) sunt legate între ele și memorate prin intermediul serverelor, indiferent de locul unde se găsesc pe web. Trecerea nelimitată în timp și spațiu de la un document la altul, de la un subiect la altul, de la un loc la altul etc. impresionează puternic utilizatorul, creându-i acestuia o stare de euforie în ceea ce privește accesul la informație, libertatea în a o utiliza și infinitele posibilități de a lucra cu ea.

Pe lângă faptul că este un concept al informaticii și tehnologiei informației, *hypertextul este un concept al (inter)net-lingvisticii*. Hypertextul a intrat în atenția lingviștilor abia de câteva decenii, dar de un domeniu separat se poate vorbi abia după anul 2000 (Сергиенко 2009; Горина 2016). Unii cercetători au lansat chiar și termenul de *hypertext-lingvistică* (Jucker 2002: 29–51; Storrer 2008), în cadrul căreia ar trebui să fie studiat inclusiv cu mijloace tehnologice, nemijlocit, conceptul nou însușit de științele umaniste. În calitatea sa de subdisciplină a lingvisticii generale, (inter)net-lingvistica utilizează textul ca tehnologie și ca unitate comunicativă. Dimensiunile pe care se dezvoltă (inter)net-lingvistica se referă la răspândirea și influența variațiilor stilistice internautice asupra textelor tipărite, prin intermediul mass-media și al operelor literare, precum și la dezvoltarea webului a megacorpuri de uzaje lingvistice (Wooldridge 2004). Noua disciplină nu abandonează instrumentele și conceptele lingvisticii tradiționale: tot ce a furnizat aceasta din urmă se va regăsi într-un nou format, cu dimensiuni tehnologizate. În timp ce limbajul natural funcționează fără tehnologii, limbajul procesat nu poate funcționa în lipsa lor. În fața (inter)net-lingvisticii apar numeroase aspecte noi de cercetat: noul format al textului; noile spații de comunicare (e-mailul, mesageria instantanee, chatul, blogul, forumul de discuții, portalul, rețelele de socializare, lumile virtuale...); noile semne de comunicare (linkurile, simbolurile, @, emoticoane, iconuri etc.); noile genuri și specii online, care stau la baza actelor de vorbire/scriere online (genul epistolar – e-mailul –, motoarele de căutare, jurnalistică online, enciclopediile și dicționarele online de tipul Wikipedia, corpusurile și bazele de date/arhivele/repozitoriile digitale, comentariul online, „peretele” – pagina personală – pe rețeaua de socializare, nickname-ul și avatarul ca reprezentare a persoanei generatoare de text în lumea virtuală, spamul, hyperliteratura, jocurile online etc.); noile limbaje internautice și slanguri (argouri, jargoane, termeni, abrevieri, acronime etc.); multilingvismul; renunțarea progresivă la norma limbii în comunicarea pe chaturi, terminologizarea informatică a limbajului uzual, de- și reterminologizarea etc.

Hypertextul e conceptul cel mai important al webului (www), care a revoluționat tehnologia informației și a atras în rețeaua comunicațională până în prezent mai bine de 1,5 miliarde de utilizatori din toate categoriile și păturile sociale. Dar hypertextul nu e doar un concept al tehnologiei; el are rădăcini în formatul tipărit (hipertextul): în textul biblic, în enciclopedii, glosare și dicționare, cărți de telefoane, cărți medicale și acte legislative cu amendamente, cataloage și ghiduri de călătorie, cărți de bucate și reviste științifice, în rezumate și indexuri etc. Putem disocia două sensuri ale acestuia: hypertextul în sens îngust (orice text electronic sau fragment de text dotat cu *linkuri*) și hypertextul în sens larg (*totalitatea* textelor electronice din rețeaua web dotate cu linkuri, potențial legate între *ele*), altfel spus, megahypertextul întregului web; totalitatea hypertextelor în sens îngust legate între ele prin hyperlegături (hyperlinkuri). Hypertextul este o hiperbolă a textului, un text dinamic, un text polidimensional, multimedia și hypermedia, măsurabil, comercial. Rezumând, putem afirma că hypertextul este: a) *metodă* de unire a documentelor; b) text cu un anume fel de *organizare*; c) *mecanism* care permite organizarea textelor; d) *formă* de organizare a materialului textual; e) *mijloc* de organizare a textelor; e) *documentație* care se ramifică.

O formulă simplificată a fost dată chiar de George Landow, un teoretician recunoscut în domeniul literaturii hypertextuale și hypermedia: „hypertextul este textul rețelei” („Hypertext is networked text” – Landow 1997:23). În același context, insistăm pe înțelegerea fenomenului hypertextualității ca materializare tehnologică a intertextualității. Având în vedere că „hypertextul e un intertext dramatizat/regizat/pus în scenă” (Pisarski 2011: 187) și înclinând spre parafrazare, putem spune că *hypertextul este intertextul rețelei (webului)*.

Hypertextul reprezintă unitatea fundamentală a comunicării online. Acest domeniu nou pentru științele umaniste a intrat mai serios în atenția specialiștilor după anul 2000, trezind un viu interes, în special prin noutatea formatului în care se afișează (digital). Hypertextul începe să fie examinat tot mai frecvent ca țesătură online sau ca acțiune (Berners-Lee 1999), datorită dinamismului modificărilor și vizibilității acestora, se apropie mai mult ca oricând de percepția limbajului ca fenomen viu. Încă Wittgenstein spunea că limbajul este o parte a organismului nostru, nu mai puțin complexă decât acesta.

Hypertextul reprezintă unitatea a două componente – conținut și tehnologie. În calitatea sa de semn al limbajului virtual (mediat de computer), hypertextul Internetului reprezintă o proiecție perfectă a ideilor poststructuraliștilor, generând o nouă ideologie și noi comportamente umane în sfera internautică. Trăvăliul celor de la Tel Quel a pregătit terenul conceptual al teoriei intertextualității și, ca o continuare a ei, și al teoriei hypertextualității (G. Genette, J. Derrida, R. Barthes, J. Kristeva, precum și alți specialiști dezvoltând aceste teorii în întreaga lume). Hypertextul este considerat un fel de Mecca a intertextului (Ertzscheid 2002). Ideea hypertextului s-a născut într-un articol al lui Vannevar Bush, *As We May Think*, publicat în periodicul „The Atlantic Monthly” (iulie 1945). Autorul își imagina un

dispozitiv numit MEMEX (de la *memory* + *index*), un birou mecanic, interconectat cu o arhivă de microfilme și capabil să redea diferite cărți, scrieri sau orice document dintr-o bibliotecă, ba chiar să urmeze automat referințe dintr-o pagină într-o altă pagină. Acest articol l-a inspirat pe Douglas Engelbart în dezvoltarea și prezentarea în 1968 a sistemului NLS (*oNLine System*), prima utilizare efectivă a conceptului de hypertext. Sistemul încorporează multe concepte moderne ca: mouse (invenție a lui Engelbart), monitor video, organizare informațională pe bază de relevanță, ferestre multiple pe un ecran etc. Au existat și alte proiecte între timp, dintre care unele nefinalizate. Însă adevăratul inventator al hypertextului este considerat Ted Nelson. Hypertextul, după Nelson, reprezintă un „material scris sau grafic interconectat într-o manieră complexă, care în mod convențional NU poate fi reprezentat pe hârtie” (Nelson 1965: 84–100) (definiție din 1965 a hypertextului și titlu de articol, devenit unul de referință). Deși până la ora actuală s-au propus nenumărate definiții pentru conceptul respectiv, operăm în continuare cu definiția general acceptată a hypertextului, propusă de părintele acestuia: „un text hypermedia activat printr-un sistem sau printr-o rețea de hyperlinkuri”. Acesta poate conține cuprinsuri ale propriului său conținut și relațiile dintre diverse părți componente, precum și adnotări, adăugiri, note de subsol, indexuri, bibliografii etc. „Modul convențional de a nu putea fi reprezentat pe hârtie” avea să obțină calificativul de „nonlinear”. Nonlinearitatea, cea mai importantă caracteristică a hypertextului, vizează existența simultană a legăturilor dintre texte. Însă modelul de mașină hypertextuală denumită Xanadu nu a fost urmat în totalitate. De atunci conceptul originar a evoluat substanțial. Nenumărate proiecte și aplicații tehnologice au favorizat apariția prototipului actual, dar ceea ce a determinat succesul sistemului hypertext l-a constituit conceptualizarea de către Tim Berners-Lee a rețelei globale denumite World Wide Web (*www* sau *web*).

În rolul de unități ale hypertextului se produc *hypertextemul*, (*hyper*)*linkul* și *textonul*. Hypertextemul este unitatea minimală a hypertextului. Într-o altă formulă, este unitatea (inter)textemică online, care, prin citare, poate să devină discurs repetat online (sau e-discurs repetat). Hypertextemele pot avea orice dimensiune (volum), orice expresie grafică, vizuală, auditivă, 3D etc. existente în mediul online. Hypertextemele cu o lungime mică și medie sunt cele mai memorabile și mai reproductibile (sunt citate), înregistrând în arhivele webului tendința de gramaticalizare și depozitându-se astfel în memoria digitală și totodată în memoria colectivă a comunității online și offline. Modificările care se produc în cadrul fiecărui hypertextem sunt perfect analizabile în conformitate cu cele patru figuri de construcție din retorica lui Quintilian (*adiectio*, *detractio*, *immutatio* și *transmutatio*), principii teoretice dezvoltate și aflate în atenția reprezentanților școlii ieșene a discursului repetat, sub îndrumarea prof. Stelian Dumistrăcel (*Discursul repetat*; Dumistrăcel 2006a; Dumistrăcel 2006b).

O altă unitate elementară informațională este (*hyper*)*linkul* – semn omniprezent în spațiul virtual, fiind cel mai productiv, vizibil, accesat și accesibil element al

hypertextului, care tricotează „țesătura” webului. Hyperlinkul este așadar elementul dinamic al hypertextului și reprezintă o referință sau o modalitate tehnologică de navigare către alte fragmente ale aceluiași hypertext sau către alte texte sau hypertexte în sens îngust. Linkurile hypertextuale fac conexiuni intertextuale explicit în interiorul și în exteriorul textelor, legături între cuvinte, imagini, documente video și audio etc. Datorită linkului, navigarea prin hypertext a devenit extrem de facilă și de rapidă. Hyperlinkul este considerat cel mai important semn al spațiului electronic, caracterizat prin două dimensiuni: *tehnologică* (sistem de organizare a datelor) și *textuală* (mod de gândire cu ajutorul limbajului). Această „dublă vocație” (Clément 1995) este caracteristica lor de bază.

Hypertextul e un text ramificat, interactiv. Hypertextul nu e o rețea de asocieri libere, întâmplătoare, gratuite, ci una generată și supravegheată de ochiul internautului și/sau programatorului. Navigatorul este liber să aleagă și să-și aducă propria contribuție de resurse hypertextuale. Cercetătorii ezită între două perspective asupra hypertextului: (a) că ar fi în totalitate nelinear sau (b) că ar constitui o combinație de linearitate și nonlinearitate. Cert e că nu există la ora actuală o definiție unanim acceptată, domeniul fiind în continuă evoluție. Cele mai multe web-texte (indiferent de gen și specie) sunt texte mixte, care pot fi citite atât linear, cât și nonlinear, adică pot fi navigate, sărind din link în link, deci reflectă ideea de *linearitate + nonlinearitate*.

Bill Gates, cofondatorul (împreună cu Paul Allen) al Microsoft Corporation, ne îndeamnă: „Scăpați de tirania hârtiei. [...] Treceți la stilul de viață web!”. Webul semantic este deja realitate, în care trebuie să se regăsească lingvistica și literatura hypertextuală (Горюшко 2010:14–19), deoarece hypertextul e continuarea și totodată opusul textului, el reprezentând evoluția clară a scrisului și cititului către noi dimensiuni. Hypertextul este și nu este. Textul rămâne, dar e rigid, fix, hypertextul e lichid. Johann Gutenberg, creatorul tiparului (1450), este considerat omul mileniului I. Albert Einstein, cu teoria relativității, este considerat omul mileniului II. Cu invenția sa extraordinară – webul, bazat pe hypertext (una dintre cele mai importante în istoria omenirii, nu îndeajuns conștientizată) –, Tim Berners-Lee ar putea lua nu doar la Premiul Nobel (a fost nominalizat în 2010), dar și titlul de om al mileniului III. Așadar, toată istoria de cca 500 de ani a textului tipărit se plasează azi, datorită dihotomiei linearitate vs nonlinearitate, în opoziție clară cu hypertextul (cu o istorie de circa două decenii). Concluzia la care ajungem este că hypertextul reprezintă o clară relație de (dis)continuitate față de textul tipărit (caracterizat prin linearitate). În acest sens, aderăm la opinia lui S. Archibald, și anume: „Hypertextualitatea este, sub toate aspectele, opusul textualității” (Archibald 2008: 133), deci o *anti-textualitate*.

Examinat din perspectiva semnificației lui *hyper-*, hypertextul e un concept hibrid, emergent și presupune actul de coparticipare al utilizatorului prin *hyperlectură*, *hyperscriitură* (Salaün, Vandendorpe 2002), solicitând o *hyperatenție*. În procesul de navigare și interpretare este generat *hypersensul*, care, prin accesare continuă, se multiplică într-o *hyperstructură*, fiind el însuși o *hypermetaforă* (Anis 1999: 59–68).

Viziunea lui Beaugrande și Dressler, conform căreia orice fragment de comunicare, fie el scris (textul) sau verbal (discursul), se încadrează în noțiunea generală de *text*, acesta din urmă distingându-se prin bine-cunoscutele șapte standarde: *coeziune*, *coerență*, *intenționalitate*, *acceptabilitate*, *informativitate*, *situaționalitate*, *intertextualitate* (Beaugrande & Dressler 1982), poate fi revizuită atunci când o raportăm la hypertext. Reinterpretate cu aplicare pentru textul electronic, care în esență sa e nonlinear, standardele textualității devenite loc comun în textologie pot fi reformulate, pentru hypertext, astfel: *(in)coeziune* sau *noncoeziune*, *(in)coerență* sau *noncoerență*, *hyperintenționalitate*, *hyperacceptabilitate*, *hypersituaționalitate*, *hyperhypertextualitate* și *hyperinformativitate*. Toate aceste reinterpretări se datorează linkurilor. Linkurile alcătuiesc ele însele o rețea hypertextuală, iar activarea (acționarea) lor contribuie atât la realizarea coeziunii și coerenței hypertextului, cât și la distrugerea lor (din cauza infinitului hypertextului, unii cercetători îi contestă în general coeziunea și coerența). Autorul poate doar ghici aproximativ modul în care cititorul/utilizatorul îi va citi hypertextul, în ce ordine va fi afișat pe ecranul monitorului următorul fragment, în ce context vor fi (re)utilizate atât unitățile informaționale separate (citate, textoaane, linkuri etc.), cât și întregul hypertext, dar nu-l poate obliga să se miște pe un anumit traseu textual dinainte stabilit. Utilizatorul își va construi, prin lectură, hypertextul său particular.

Aceste standarde pot fi completate cu alte caracteristici generate de mediul virtual. Trăsăturile hypertextului sunt, de fapt, trăsături ale webului, pe care poststructuralismul (Галушко 2000) le-a intuit cu câteva decenii înainte ca acesta să se manifeste plinar: *nonlinearitatea* (numită și *nelinearitate*, *plurilinearitate* ori *tabularitate*), *dinamismul*, *creativitatea*, *virtualitatea*, *binaritatea*, *alteritatea*, *globalitatea*, *libertatea* și *democratizarea relațiilor*, *citaționalitatea*, *fragmentarismul*, *discontinuitatea*, *haosul* și *ordinea*, *descentralizarea*, *nonierarhicitatea*, *fluiditatea* sau *lichiditatea*, *mozaicitatea*, *reticularitatea*, *variativitatea*, *vizibilitatea*, *interactivitatea*, *dialogismul* și *polifonia*, *deschiderea*, *egalitatea*, *infinitatea*, *eterogenitatea*, *multimedialitatea* (*hypermedia*), *modificarea relației autor–cititor*, *anonimicitatea*, *depersonalizarea*, *identitatea duplicitară* sau *multiplicitară*, *ludicitatea* sau *jocul semnificanților*, *carnavalescul*, *manipulabilitatea*, *integrabilitatea*, *creolizarea*, *granularitatea*, *nodularitatea*, *convergența*, *evaluabilitatea*, *ubicuitatea* (Ungureanu 2014: 113–122). La toate aceste trăsături se pot adăuga multe altele, pe care doar le trecem în revistă în prezentul studiu: *simultaneitatea*, *instantaneitatea*, *serendipitatea*, *ciclicitatea*, *transportabilitatea*, *inspectabilitatea* (Carr 2012: 132), *programabilitatea*, *multimodalitatea*, *hibriditatea*, *artificialitatea*, *imaneța*, *relaționalitatea*, *secvențialitatea*, *inserabilitatea*, *replicabilitatea*, *transmisibilitatea*, *indexabilitatea*, *conectivitatea*, *iterativitatea*, *rapiditatea*, *tactilitatea*, *tastabilitatea*, *marcabilitatea*, *radierea*, *restabilirea*, *copiabilitatea*, *reproductibilitatea*, *repetitivitatea*, *versatilitatea*, *hypermediatitatea* și *imediatitatea* (*hypermédiateté et immédieté*) (Archibald 2008: 129) etc., fiecare meritând cercetări aprofundate.

Exemplul „clasic” de hypertext pe care îl oferă online-ul este *Wikipedia* (enciclopedia liberă și universală). Dezvoltarea proiectului global Wikipedia este un deziderat urgent, iar misiunea nobilă a acestui hyperproiect este să ofere fiecărui om de pe planetă o enciclopedie gratuită (Wales 2005). Cercetarea hypercorpusului de hypertexte se află abia la începuturi. Revoluția în toate domeniile societății a început de 25 de ani (1991), odată cu apariția, generalizarea și conștientizarea webului. Ea continuă cu pași gigantici, prin contribuția tuturor internaților. Tehnologia web și uriașa sa memorie online, deși e virtuală, face ca nimic să nu se mai piardă: nici cuvinte, nici fotografii, nici materiale audio, nici imagini video. Aici totul se adaugă, chiar și când se șterge.

Omagiul nostru adus conducătorului Școlii ieșene a discursului repetat: nu doar pe web, *verba et scripta manent*.

BIBLIOGRAFIE

- Anis 1999 = Jacques Anis, *L'hypertexte comme hypermétaphore*, în „Linx”, nr. 40.
- Archibald 2008 = Samuel Archibald, *Le texte et la technique. La lecture à l'heure des nouveaux médias*, thèse présentée comme exigence partielle du doctorat en sémiologie, Université du Québec à Montréal.
- Beaugrand, Dressler 1981 = Robert-Alain de Beaugrande, Wolfgang Ulrich Dressler, *Introduction to text linguistics*, London and New York, Longman.
- Berners-Lee 1999 = Tim Berners-Lee, *Weaving the Web*, San Francisco, Harper Collins.
- Carr 2012 = Nicholas Carr, *Superficialii. Efectele internetului asupra creierului uman*, București, Editura Publica.
- Clément 1995 = Jean Clément, *Du texte à l'hypertexte: vers une épistémologie de la discursivité hypertextuelle*, în Jean-Pierre Balpe, Alain Lelu, Imad Saleh, *Hypertextes et hypermédias: réalisations, outils et méthodes*, Paris, Hermès.
- Coșeriu 2013 = Eugeniu Coșeriu, *Lingvistica textului. O introducere în hermeneutica sensului*, ediție îngrijită de Jörn Albrecht, versiune românească și indici de Eugen Munteanu și Ana-Maria Prisacaru, cu o postfață de Eugen Munteanu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Discursul repetat = Discursul repetat între alteritate și creativitate*, volum omagial Stelian Dumistrăcel (editor Cristinel Munteanu), Iași, Editura Institutul European.
- Dumistrăcel 2006a = Stelian Dumistrăcel, *Discursul repetat în textul jurnalistic. Tentația instituirii comunității fatice prin mass-media*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Dumistrăcel 2006b = Stelian Dumistrăcel, *Limbajul publicistic românesc din perspectiva stilurilor funcționale*, Iași, Editura Institutul European.
- Ertzscheid 2002 = Olivier Ertzscheid, *L'hypertexte: haut lieu de l'intertexte*, în „La revue de ressources”. (<http://www.larevuedesressources.org/l-hypertexte-haut-lieu-de-l-intertexte,027.html>)
- Галушко 2000 = Т.Г. Галушко, *Контекст, текст и гипертекст в свете некоторых идей постструктурализма*, în „Вестник АМГУ”, vol. 10 (<http://www.countries.ru/library/-download/giper.pdf> – 2.03.2017).
- Горина 2016 = Е.В. Горина, *Конституирующие признаки дискурса Интернета* (диссертация на соискание ученой степени доктора филологических наук), Екатеринбург.
- Горошко 2010 = Е.И. Горошко, *Гипертекст 3.0: лингвистический анализ*, în *Гипертекст как объект лингвистического исследования*, Самара, ПГСГА, с.14–19.
- Jucker 2002 = Andreas H. Jucker, *Hypertextlinguistics: Textuality and typology of hypertext*, în Andreas Fischer, Gunnel Tottie, Hans Martin Lehmann (eds.), *Text Types and Corpora. Studies in Honour of Udo Fries*, Tübingen, Gunter Narr, p. 29–51.

- Landow G.P. = *Hypertext 2.0 The Convergence of Contemporary Critical theory and Technology*. Baltimore–London, John Hopkins University Press, p. 23–67.
- Lévy 1991 = Pierre Lévy, *L'hypertexte, instrument et métaphore de la communication*, în „Réseaux”, vol. 9, nr. 46–47.
- Lewis 2013 = John P. Lewis, *Wikipedia: Is it the Library of Babel?* (<http://www.ncsociety.org/torchmagazine/lewis.pdf> – 17.04.2017).
- Nelson 1965 = Theodor H. Nelson, *A File Structure for the Complex, the Changing and the Indeterminate*, în *Proceedings of the ACM 20th National Conference* (Cleveland, Ohio, August 24–26, 1965), ed. Lewis Winner, New York, ACM Press, p. 84–100.
- Pisarski, Mariusz 2011 = Mariusz Pisarski, *Hypertext and intertextuality. Affinities and discordances*, în „Porównania”, nr. 8, p. 183–194.
- Salaün, Vandendorpe 2002 = Jean-Michel Salaün, Christian Vandendorpe (coord.), *Les défis de la publication sur le Web: hyperlectures, cybertextes et méta-editions* (<http://www.enssib.fr/sites/www/files/documents/presses-enssib/ebooks/defis-e-book.pdf>).
- Сергиенко 2009 = П.И. Сергиенко, *Лингвокогнитивные особенности электронного гипертекста (на материале английского языка)* (диссертация на соискание ученой степени доктора филологических наук), Москва.
- Storrer 2008 = Angelika Storrer, *Hypertextlinguistik*, în Nina Janich (hg.), *Textlinguistik. 15 Einführungen*, Tübingen, Gunter Narr Verlag, p. 315–332.
- Ungureanu 2014 = Elena Ungureanu, *Dincolo de text: hypertextul*, Chişinău, Editura ARC.
- Wales 2005 = Jimmy Wales, *The Birth of Wikipedia* (https://www.ted.com/talks/jimmy_wales_on_the_birth_of_wikipedia – 13.03.2017).
- Wooldridge 2004 = Russon Wooldridge, *Le Web comme corpus d'usages linguistiques*, în „Cahiers de lexicologie”, nr. 85, p. 209–225.

VERBA VOLANT, WEBi SCRIPTA MANENT

ABSTRACT

In the online space, any text can become a hypertext by providing links, and this can be done by any Internet, an activity that Tim Berners-Lee's web designer urges: to generate „interconnected data”. For hypertext-linguistics, the natural language relationship – artificial language (processed, technologically) becomes the most important aspect. The new generation text is radically different from the printed text by gradually incorporating the oral, metatextuality and multiversioning component.

Keywords: *hypertext, hyperlink, web-textuality, nonlinearity, virtuality.*